

loor som-
geregeld
jeugdige
genomen.

Generale
onder de
Zij waren
gemeente,
erde kerk
eloofsleer
jn ze aan
besluiten
het onder-
ondig her-

van Dor-
n de eer-
den Ca-
ing.

n, zoowel
ndagsmid-
lechnismus
en wijze,
door de
ort en be-
oordtured
de kerke-

dienaren
te wijzen,
l moesten
te wonen
goed voor-
maar het
enaar des
aten over-

erheid ook
es Heeren
l werd en
a van het
afgehoud-
orden door
ag te ver-

te leiden
de Cate-
uten heb-
g van het
istocofening
ennis doen

godgeleer-
eeren te
te geven
erscheide
techisatie,

omme kin-
jke religie,
teeren, er
atechismus
ds Woord
andelen in

en aan de
doen van
disschriften
as, de kin-
m den zin
verklaren,
van buiten
mus-onder-
evertrouwd

oor de die-
Catechis-
gericht, dat
onderwezen
de verklar-
er schreef
enmaal in
geven aan
atechismus
olonderwijs
e werd ook
het oog
fbelijdenis
rie of vier
zen.

e niet alle
erwerkelijkt
t algemeen
ynode van
tot de ont-
erd er voor
raders een
opgroeiend
tot dusver,
t geven, en
niet aan de

t in betrek-
deelde sym-
komen niet
zijn uitne-
rdische Sy-

node in 1618" enkele bezwaren naar voren ge-
bracht, die inderdaad gegrond zijn. (bl. 214, v.v.)
Hier ter plaatse kunnen we met een tweetal
opmerkingen volstaan.

Ten eerste is niet voldoende onderscheid ge-
maakt tusschen het onderwijs in de Christelijke reli-
gie op school en de catechese. De school heeft ten
doel het kind op te leiden, te vormen tot een
zelfstandig lid van de maatschappij, dat de maats-
chappij in haar tegenwoordigen vorm verstaat en
daarin kan meeleven. Daartoe moet het kind o.a.
niet alleen de voornaamste feiten uit de Vaderland-
sche geschiedenis in hun onderling verband kennen,
maar ook een overzicht verkrijgen van de heilige
historie, waarin God zich zelf op buitengewone
wijze tot onze zaligheid heeft geopenbaard. Het
moet op de hoogte zijn van de gewichtigste stuk-
ken uit de leer des heils, om de grondslagen van
onze Christelijke maatschappij te kennen en als
burger de betekenis van de Kerk en haar leer te
waarderen.

Met de catechisatie staat het anders. De catechese
is kerkelijk onderwijs, wordt gegeven door een
ambtsdrager (den dienaar des Woords), heeft een
kerkelijk doel. Door middel van het ambtelijk onder-
wijs moet het jeugdig kerklid opgevoed worden
tot zelfstandig kerklid, dat in staat is met bewust-
heid van al zijne rechten gebruik te maken en
zijne plichten te kennen.

Er is onderscheid tusschen schoolonderwijs in
de Christelijke religie en catechese der Kerk. On-
derscheid in keuze der stof, in doel, in methode
van behandeling. Dr. G. Elzenga heeft indertijd
een rede gehouden op een algemeene vergadering
van de Nationale Vereeniging voor Gereformeerd
Voorbereidend Hooger Onderwijs, duidelijk aange-
toond dat onderwijs in de Christelijke religie op
het gymnasium en catechisatie twee zijn, en daar-
uit terecht de praktische consequentie getrokken,
dat een gymnasiast, die op een Gereformeerd gym-
nasium het onderwijs in de Christelijke religie ge-
niet, niet van het bijwonen der catechisatie is on-
tslagen, maar verplicht is deze trouw te bezoeken.

Op de lagere school, de school voor uitgebreid
lager onderwijs, de hogere burgerschool en het
gymnasium moeten de Bijbelsche Geschiedenis en
de Geloofsleer onderwezen worden, maar daar-
door wordt de catechisatie niet overbodig gemaakt.
De catechisatie heeft een eigen taak, eigen methode,
eigen leermeester, n.l. den dienaar des Woords.
Het is niet juist gezien van de Dordtsche vaders,
dat zij het onderwijs in den Catechismus toever-
trouwden aan de onderwijzers der school en de

predikanten in hoofdzaak als schoolopzieners of
inspecteurs voor het vak der religie lieten dienst
doen. De Kerk heeft zelf door haar eigen organen
de lammeren van de kudde van onzen Zaligma-
ker te hoeden en te weiden.

Er is nog een andere onderscheiding, die ook
aan de mannen van Dordt is ontgaan, die, wan-
neer ze ook theoretisch is ingezien, toch niet prac-
tisch is doorgevoerd. Het is de onderscheiding van
catechismusprediking en catechisatie.

De catechismusprediking is, hoewel geen bepaal-
de tekst uit de H. Schrift verklaard, maar de door
de Kerk geformuleerde waarheid naar het Woord
Gods ontvouwd wordt, bediening des Woords in
den eeredienst. De personen tot wie de prediker
zich in de eerste plaats richt, zijn niet de cate-
chumenen, maar de belijdende leden der kerk, die
tot het II. Avondmaal zijn toegelaten.

De catechese echter is onderwijs dat aan onmon-
digen gegeven wordt, zij is geen element in den
eeredienst en zoowel naar stof als methode van
de catechismusprediking onderscheiden. De cate-
chese is een eigen zelfstandige functie in het ambi-
van den dienaar des Woords.

Dit onderscheid was onzen Vaders niet geheel
helder. Vandaar dat in het Formulier ter bevesti-
ging van de dienaren des Woords bij het opnoemen
van de functies van het ambt met geen enkel woord
van de catechese wordt melding gemaakt. De door
de Synode van Leeuwarden 1920 benoemde Co-
missie tot herziening van onze liturgie, mag ook
aan dit punt wel haar aandacht schenken.

Sedert Dordt heeft in de Gereformeerde kerken
hier te lande de ontwikkeling niet stil gestaan
en vooral in de negentiende eeuw is er, dank zij
de uitnemende gaven, die de Heere onze God in
Zijne genade aan Zijn kerk schonk, onder leiding
van uitnemende mannen, verheldering en verdie-
ping van inzicht gekomen.

Om nu maar bij de hierboven aangegeven pun-
ten te blijven, ten opzichte van het eerste wordt
al meer erkend, dat godsdienstonderwijs op de
school en catechese niet mogen worden vereen-
zelvigd, en school en kerk een eigen terrein en
taak hebben; ten opzichte van het tweede is de
onderscheiding tusschen catechismusprediking en
catechese, zoowel in de theorie als in de praktijk,
doorgevoerd. Wanneer er nu nog bijgevoegd wordt,
dat, terwijl de Bijbelsche Geschiedenis in het ker-
kelijk onderwijs, zooals de Dordtsche Synode het
bedoelde, als leervak werd gemist, thans op de
scholen en catechisatie ook de Heilige Historie
wordt onderwezen, dan mag met dankbaarheid ge-

staan van een God is een bijgeloof uit vroegere
tijden, toen de „cultuur“ nog niet zoo hoog stond.
Een wezenlijk verschil tusschen mensch en dier
bestaat er natuurlijk ook niet. De monisten spreken
niet van ziel en lichaam, geest en stof; neen,
alleen de materie bestaat en wat onderwetsche men-
schen ziel of geest noemen, is slechts een functie,
een werkzaamheid van de materie.

In 1893 hield Ernst Haeckel een voordracht over
het monisme als band tusschen religie en weten-
schap. Uit deze rede bleek duidelijk wat het mo-
nisme voor Haeckel is. Hij schildert het daarin als
een nieuwe religie, opgebouwd op het Darwinisme
en hij laat dit monisme optreden met de pretentie,
dat het de natuurwetenschappelijke wereldbeschou-
wing is en dat het berust op vaststaande resultaten
van de moderne natuurwetenschap. In deze pre-
tentie ligt een van de grootste gevaren van Haeckels
monisme, want daardoor worden vele niet-ingewij-
den verblind en wordt het monisme met een nim-
bus van onfeilbaarheid omgeven.

Haeckel heeft zeven jaren later zijn beginselen
verder uitgewerkt in een boek, dat „De Wereldraad-
selen“ heet. In dit werk heeft hij openlijk den
strijd aangebonden tegen het Christendom. Het is
een door en door schandelijk boek, waarin de vuil-
ste laster en de grofstte spot met elkaar wedijve-
ren. En telkens herhaalt hij, dat de resultaten der
natuurwetenschap de grondslagen zijn voor zijn
monisme. Maar daarbij bleek tevens, dat deze hoog-
leeraar in de diervetenschap heel weinig begrip had
van de resultaten der natuurwetenschap. Zijn boek
bevat grove leugens en groote domheden op het
gebied der filosofie, biologie en natuurkunde.

„De Wereldraadselen“ vond dan ook in weten-
schappelijke kringen een verre van gunstig onthaal.
Van alle kanten regende het protesten. Een scherp
contrast hiermede vormde echter de opgang, dien
het boek onder het volk maakte. In Duitschland
werden in enkele jaren tijds eenige honderdduizen-
den exemplaren verkocht en Haeckel kon er zich
weliswaar op beroemen, dat hij zeker reeds een mil-
joen lezers gevonden had. „De Wereldraadselen“
werd spoedig in twintig talen overgezet en overall
over de geheele wereld vond het ruimen aftrek.
Ja, het debiet van dit werk is zoo groot, dat het
alleen nog maar geëvenaard wordt door de op-
lage van de romans van Zola.

Het lezen van Haeckels boek heeft op velen
een verderfelijken invloed geëffend. Bliesterveld
schreef eens in zijn bekende gespiegelde taal over
het materialisme: „De drankzucht en hoererij ver-
slaan hare duizenden, maar de valscheheid genaam-
de wetenschap veilt hare tienduizenden. Een Na-
poleon deed de aarde druipen van bloed, verfde

constateerd worden, dat we sinds Dordrecht voor-
uitgekomen zijn. Er is groei, ontwikkeling waar
te nemen. De reformatie heeft zich doorgezet.

Evenwel, we zouden niet Gereformeerd zijn, wan-
neer we van opinie waren, dat we nu met onze
catechisatie het non plus ultra hadden bereikt en
we verder alle hervorming konden ontberen.

We zijn er nog niet!
Er zijn op het gebied der catechese misstanden,
die verdwijnen moeten.

Ingeroeste gewoonten moeten met een stevigen
engelschen sleutel losgeschroefd worden.

De ontwikkeling van de paedagogiek heeft, vooral
op het gebied van de methode, den catecheten iets
te zeggen.

De opleiding van den catecheet vraagt dringend
herziening.

In de weinige artikelen die over de catechese
zullen handelen, kunnen alle „pointen van noodige
reformatie“ niet ter sprake komen.

Enkele willen we noemen, opdat de overtuiging
gewekt worde en versterkt, dat de reformatie ook
op het gebied der catechese moet worden doorgezet.
Het geldt hier een belang van hoog gewicht.

Het heil der jeugd!
De toekomst van 's Heeren kerk!

T. HOEKSTRA.

De wapens neder!

Niet om te beoordeelen — dat behoort in een
andere rubriek thuis — breng ik hier de jongste
brochure van Dr. Geelkerken: „Om het Getuigenis,
een woord van toelichting en verweer“ hier ter
sprake.

Maar omdat er een paar maal ook mijn naam in
voorkomt.

En nu wil ik er even rekenschap van geven,
waarom ik hierop niet antwoord.

Dit geschiedt, niet omdat ik door het betoog van
Dr. Geelkerken ben overtuigd, ook niet omdat ik
de beide voorwaarden, welke de schrijver aan het
slot stelt en waarop hij bereid is den strijd te
beëindigen zoo treffend geformuleerd acht, nog
minder omdat ik mij in eenig opzicht beleedigd
gevoel — Dr. G. heeft mij daartoe volstrekt geen
reden gegeven — maar uit geheel anderen hoofde.

Ik zou willen adviseeren aan dezen strijd een
einde te maken door gebrek aan bestrijders.

En ikzelf begin daarom mij aan dit advies te
onderwerpen.

Hierbij is het mij niet te doen om te negeeren

de slagvelden rood. Maar zijn tyrannie was spoedig
ten einde. De wijsgeeren der revolutie zijn van
name den meesten onbekend, maar hun stelsel be-
heerscht nog de geesten en heeft nu meer dan
een eeuw de menscheid op doolpaden gevoerd,
die ten verdere leiden“.

Dit woord geldt ook van Haeckels monisme. Zeer
veel hebben na het lezen van „De Wereldraad-
selen“ het christelijk geloof, dat zij van huis uit
beleden, verloochend. Zij konden niet meer geloo-
ven in den Bijbel en Gods openbaring; maar zij
geloofden wel in het monisme, omdat de profeet
van Jena beweerde, dat de monistische wereld-
beschouwing door de resultaten der natuurweten-
schap bewezen was. Duizenden hebben dit ge-
loofd en Haeckel nagepraat, zonder zich ooit te
bezinnen over de vraag, wat deze resultaten der
natuurwetenschap zijn en wat het verband is tus-
schen het wereldbeeld, dat de wetenschap ons doet
kennen en de monistische wereldbeschouwing, die
Haeckel propageert.

Thans, na twintig jaren, werkt het kwaad, dat
Haeckels berucht boek gesticht heeft, nog steeds
door. Ook in christelijke kringen in ons vaderland.
Ik geloof, dat ieder Gereformeerde, die van „De
Wereldraadselen“ kennis nam, gewalgd heeft over
den inhoud en zich met name ook geërgd zal
hebben aan de oppervlakkigheid van den schrijver.
Maar toch hebben deze monistische werken een
gedachtenfeer geschapen, die op den duur voor
het christelijk geloof nadeelig kan zijn. De mee-
ning heeft post gevat, dat de resultaten der na-
tuurwetenschap in strijd waren met wat de Bijbel
ons leerde. Velen hebben geoordeeld, dat deze we-
tenschap een nieuwe wereldbeschouwing gaf, die
als gelijkwaardig concurrent zich kon meten met
de christelijke levensbeschouwing. En zoo is er,
ook in geloovige kringen, vaak gesproken over het
conflict tusschen Christendom en natuurwetenschap.

Sommige Christenen hebben zich, beducht voor
hun geloof, teruggetrokken op eigen terrein en hals-
starrig geweigerd kennis te nemen van de resulta-
ten der natuurwetenschap. Dat was althans een
veilige weg. Maar aan deze Christenen is het ook
te wijten, dat we met een christelijke beoefening
der natuurwetenschap in ons vaderland zoover ach-
terop geraakt zijn en dat de belangstelling voor
de wonderwerken Gods, die de natuur ons te aan-
schouwen geeft, in onze kringen zoozeer verflauwd
is. Anderen, die de resultaten der natuurweten-
schap zagen door den bril van populaire monis-
tische schrijvers, zijn daardoor in ernstigen twijfel
geraakt en hebben vaak hun christelijk geloof
opgeofferd.

W. J. A. SCHOUTEN.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Apologie en Natuurwetenschap.

II.

In den loop der negentiende eeuw is het terrein
van den kamp nogmaals veranderd. In dezen tijd
heeft de natuurwetenschap ongekende vorderingen
gemaakt en is zij tot grooten bloei gekomen. In
de sterrenkunde, de natuurkunde, de scheikunde
en de biologie nam de feitenkennis met den dag
toe en ook het verband tusschen allerlei verschijn-
selen werd steeds duidelijker. En iedere vondst gaf
weer een prikkel tot nieuwe studie. Zoo waren
er een groot aantal mannen van wetenschap, die
zich met al hun energie en met groot enthousiasme
wijdten aan de natuurstudie en buiten dien kring
van vakgeleerden waren er nog vele duizenden,
die met groote belangstelling van de ontdekkingen
kennis namen en de ontwikkeling der natuurweten-
schap volgden. Zoo groot was in die dagen het
vertrouwen in de natuurwetenschap, dat men er
hoe langer hoe meer toe overging de methode, vol-
gens welke zij pleegt te werken, ook toe te passen
op de geesteswetenschappen.

Het behoeft ons niet te verwonderen, dat men
in dien tijd, toen iedereen verstand stond van de
grootte vorderingen van natuurkunde en techniek,
die de maatschappij een geheel ander aanzien heb-
ben gegeven, dat men er in dien tijd toe gekomen
is de betekenis der natuurwetenschap te over-
schatten. In die dagen heeft men gemeend, dat
deze hooggeroemde natuurwetenschap het antwoord
zou kunnen geven op al die levensraadselen, waar-
voor de oplossing vóór dien tijd alleen in het
Christendom te vinden was. Men meende ook, dat
men aan de uitkomsten der natuurstudie argumen-
ten kon ontleenen om de christelijke religie te
bestrijden.

Reeds de ontwikkelingsleer van Darwin heeft —
ook al heeft Darwin zelf dit misschien niet ge-
wild — velen afgetrokken van het geloof der vade-
ren, omdat de nieuwe denkbeelden het Schriftge-
loof ondermijnden. Vele ongelovigen hebben in
het Darwinisme een wapen gevonden om het Chri-
stendom te bestrijden en hebben daarmede soms
aanvankelijk succes gehad, ook al bleek later, dat
deze wapens niet van de solidste soort waren.

Meer afbreuk is aan de christelijke kerk toege-
bracht, toen Haeckel optrad als de profeet van
het monisme. Onder monisme verstaan we in het
algemeen de leer, die alle onderscheid en tegen-
stelling tusschen God en mensch, ziel en lichaam,
geest en materie opheft. Het materialistisch mo-
nisme, dat Haeckel predikt, spreekt niet van God
en mensch, alleen de mensch bestaat en het be-